

ОЦІНЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВПЛИВУ ЧИННИКІВ НА МІЖНАРОДНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2017 ХАНІН І. Г., СКОРИНА Т. М.

УДК 338.48:640.4

Ханін І. Г., Скорина Т. М. Оцінювання та прогнозування впливу чинників на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств

У статті визначено базові поняття та проведено оцінку і прогнозування впливу чинників на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств. Оцінено вплив макроекономічного середовища на вхідний туристичний потік та здійснено оцінку впливу окремих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств у розрізі їх організаційно-правових форм. Виявлено особливості впливу чинників на діяльність готельних підприємств, які функціонують як юридичні та фізичні особи, доведено існування особливостей у їх міжнародній конкурентоспроможності. Сформовано економіко-математичні моделі, які дозволяють оцінювати вплив чинників та прогнозувати міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств. Отримані результати є вагомим інструментом розробки збалансованої системи розвитку готельних підприємств.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, готельні підприємства, чинники конкурентоспроможності, макросередовище, економіко-математичні моделі.

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Формул:** 2. **Бібл.:** 9.

Ханін Ігор Григорович – доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки, Національний університет водного господарства та природокористування (вул. Соборна, 11, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: khanin.ig@gmail.com

Скорина Тарас Михайлович – аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування (вул. Соборна, 11, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: tmskor@ukr.net

УДК 338.48:640.4

UDC 338.48:640.4

Ханин И. Г., Скорына Т. М. Оценка и прогнозирование влияния факторов на международную конкурентоспособность гостиничных предприятий

В статье определены базовые понятия и проведены оценка и прогнозирование влияния факторов на международную конкурентоспособность гостиничных предприятий. Оценено влияние макроекономической среды на входной туристический поток и осуществлена оценка влияния отдельных факторов внешней и внутренней среды на международную конкурентоспособность гостиничных предприятий в разрезе их организационно-правовых форм. Определены особенности влияния факторов на деятельность гостиничных предприятий, функционирующих как юридические и физические лица, и доказано существование особенностей в их международной конкурентоспособности. Сформированы экономико-математические модели, которые позволяют оценивать влияние факторов и прогнозировать международную конкурентоспособность гостиничных предприятий. Полученные результаты являются весомым инструментом разработки сбалансированной системы развития гостиничных предприятий.

Ключевые слова: международная конкурентоспособность, гостиничные предприятия, факторы конкурентоспособности, макросреда, экономико-математические модели.

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Формул:** 2. **Библ.:** 9.

Ханин Игорь Григорьевич – доктор экономических наук, профессор кафедры международной экономики, Национальный университет водного хозяйства и природопользования (ул. Соборная, 11, Ровно, 33028, Украина)

E-mail: khanin.ig@gmail.com

Скорына Тарас Михайлович – аспирант, Национальный университет водного хозяйства и природопользования (ул. Соборная, 11, Ровно, 33028, Украина)

E-mail: tmskor@ukr.net

Khanin I. G., Skoryna T. M. Evaluating and Forecasting the Impact of Factors on the International Competitiveness of Hotel Enterprises

The article defines the basic concepts and evaluates as well as forecasts the impact of factors on the international competitiveness of hotel enterprises. Influence of the macroeconomic environment on the incoming tourist flow has been estimated, the impact of individual factors of both the external and the internal environment on the international competitiveness of hotel enterprises has been evaluated in terms of their organizational and legal forms. Features of impact of factors on the activities of hotel enterprises that operate as legal entities and natural persons has been determined, existence of special features in their international competitiveness has been proved. The economic-mathematical models, allowing to evaluate the impact of factors and forecast the international competitiveness of hotel enterprises, has been developed. The obtained results are a major tool for development of a balanced system for developing hotel enterprises.

Keywords: international competitiveness, hotel enterprises, competitiveness factors, macro-environment, economic-mathematical models.

Fig.: 1. **Tbl.:** 6. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 9.

Khanin Igor G. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of International Economics, National University of Water Management and Natural Resources Use (11 Soborna Str., Rivne, 33028, Ukraine)

E-mail: khanin.ig@gmail.com

Skoryna Taras M. – Postgraduate Student, National University of Water Management and Natural Resources Use (11 Soborna Str., Rivne, 33028, Ukraine)

E-mail: tmskor@ukr.net

Здатність підприємств успішно і продуктивно функціонувати в сучасних умовах економічного розвитку залежить від їх конкурентоспроможності. Для різних сфер діяльності критерії конкурентоспроможності різняться і враховують їх особливості, але в цілому зводяться до здатності динамічно й адап-

тивно реагувати на потреби споживачів та ефективно використовувати наявні ресурси.

Готельна індустрія представлена готелями, мотелями, хостелами, кемпінгами, агроготелями, гуртожитками для приїжджих, туристськими базами в організаційно-правовій формі юридичних та фізичних

осіб і є однією з галузей національної економіки, що найбільш динамічно розвивається та значною мірою забезпечує розвиток туристичної галузі, у тому числі й у частині обслуговування іноземних туристів. Цьому сприяє ряд факторів, серед яких як зростання бізнесу і туристичної активності всередині країни, так й інтеграція України в світову спільноту та процеси, розвиток міжнародного туризму, бізнесу і партнерства.

Доходи від в'їзного туризму (тобто від прийому іноземних туристів) відносяться до експортних операцій. Їх називають «невидимим експортом», оскільки надходження іноземної валюти не пов'язане з товарними потоками. Це експорт послуг, які надають готелі, ресторани, туристичні фірми, музеї, транспортні компанії та інші підприємства й організації, що надають послуги іноземним туристам, які приїжджають в країну. Обсяги міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних готельних підприємств, або ж експорт готельних послуг, визначаються потенційною кількістю підприємств готельного типу та номерів у них. Оцінювання динаміки розвитку готельних підприємств та інших їх кількісних параметрів дає право стверджувати, що потенціал міжнародної конкурентоспроможності, а відтак, експорту пропозиції готельних послуг в Україні зростає [1].

Безумовно, що сучасна системна криза в Україні накладала відбиток і на результати роботи готельних підприємств. Проте світовий досвід та дані наукових досліджень свідчать, що готельну індустрію можна розвивати в умовах негативних фінансових результатів діяльності і в період економічних криз, оскільки витрати на створення одного робочого місця тут у 20 разів менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу в 4,2 разу вища, ніж в інших секторах економіки [2]. Це актуалізує дослідження причин і факторів, що впливають на розвиток і міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств, оскільки будь-яке вітчизняне готельне підприємство, яке надає послуги іноземним громадянам в Україні, зобов'язане не лише оцінювати свою міжнародну конкурентоспроможність, але й формувати власну систему її прогнозування.

На конкурентоспроможність готельних підприємств чинять вплив зовнішні та внутрішні фактори. Перші детермінуються зовнішнім середовищем, другі – безпосередньо залежать від дій менеджменту та маркетингової політики підприємства. Інтенсивність впливу означених факторів є об'єктом досліджень як іноземних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, вагомий внесок у дослідження науково-практичних засад конкуренції та конкурентоспроможності внесли класики політичної економії А. Сміт, Д. Рікардо, Й. Шумпетер, М. Мескон, М. Портер та ін. Особливості конкурентоспроможності готельних підприємств висвітлено в працях Л. В. Бортник, Н. О. Восколович, С. С. Скобкіна, Х. Й. Роглева, А. С. Кускова. Змістовний науковий доробок щодо детальної статистичної оцінки ринку готельної індустрії та факторів, що її обумовлюють, присутній у працях Г. Б. Муніна, А. О. Змійова, Є. В. Самарцева, Ю. А. Маначинської, П. Р. Пуцентейла. Проте перманентні зміни зовнішнього середовища та вищезазначені фактори обумовлюють доцільність проведення подальших наукових

досліджень у цьому напрямі та виділення чинників, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств на сучасному етапі розвитку.

Метою статті є оцінка та прогнозування впливу факторів на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств.

Конкурентоспроможність є багатоаспектним поняттям, тому наразі не існує загально визнаного її трактування. Основними є такі підходи до її трактування: на основі порівняльних витрат (Д. Рікардо [3]), на порівнянні конкурентних переваг (М. Портер [4]), з позицій ефективності використання ресурсів та менеджменту (І. Ансофф [5]). Також більшість дослідників акцентують на порівняльному та часовому характері конкурентоспроможності. Синтезуючи існуючі підходи, під міжнародною конкурентоспроможністю вітчизняних готельних підприємств розуміємо реалізацію ними управлінської та корпоративної культури, маркетингової політики, що відображається на їх здатності задовольняти потребу споживачів у послугах тимчасового розміщення та інших їм супутніх, на світовому рівні стандартів та якості, що ілюструється прихильністю клієнтів і відображається на їх стійкості (незалежності від структурних і споживчих змін на ринку), яка визначається рівнем – ефективністю (економією витрат виробництва і швидкістю зворотної реакції підприємства) і ступенем – продуктивністю в певному сегменті ринку та конкурентними перевагами його продукції (питомою вагою ринку, дохідністю, якістю послуг).

Оціночним показником міжнародної конкурентоспроможності готельних підприємств є кількість обслугованих ними іноземних туристів. Найбільше число іноземців, що відвідали Україну, обслуговано готельними підприємствами у 2013 р.: 1382,908 тис. осіб (6% всіх іноземців, що відвідали Україну), а постійними регіонами – лідерами по обслуговуванню іноземних туристів є м. Київ, Львівська та Харківська області. Однак останні події в Україні негативно вплинули на відвідування її іноземцями: кількість обслугованих у готелях та аналогічних засобах розміщення іноземних туристів у 2014 р. у 2,6 разу зменшилася порівняно з 2013 р. (рис. 1).

Для визначення впливу змін макроекономічного середовища на вхідний туристичний потік сформовано економіко-математичні моделі, що демонструють вплив офіційного курсу гривні до долара США (x_1), рівня інфляції (x_2), середньомісячної зарплати (x_3) на вхідний туристичний потік (y_1) та кількість обслуговуваних іноземців готельними підприємствами (y_2) (табл. 1).

Статистичною базою служили дані Держкомстату за 2006–2015 рр. [6; 7]. З'ясовано, що визначені макроекономічні фактори суттєво впливають на відвідування іноземцями України, але не є вирішальними, а їх вплив на розміщення іноземців у готельних підприємствах є нестійким. Економіко-математична модель, що демонструє вплив факторів на кількість іноземців, що відвідують Україну (y_1), є адекватною і в цілому статистично значущою, крім впливу індексу інфляції. Можна прогнозувати, що, при незмінності інших факторів, подальше падіння курсу гривні відносно долара США на 1 грн сприяє збільшенню вхідного туристичного потоку на 17,91

Рис. 1. Динаміка обслуговування іноземних туристів готельними підприємствами в Україні, 2006–2015 рр.

Джерело: складено за [6].

Таблиця 1

Економіко-математичні моделі впливу змін макроекономічного середовища на вхідний туристичний потік та кількість обслуговуваних готельними підприємствами іноземців

Результуючий показник (y)	Рівняння	Параметри				
		коефіцієнт кореляції, R	коефіцієнт детермінації, R ²	$F_{факт'} = 4,75$ $F_{крит} = 4,75$ (p = 0,95)	$t_{факт'} = 1,94$ $t_{крит} = 1,94$	часткові коефіцієнти еластичності
Кількість іноземців, що відвідують Україну	$y_1 = 1264,7 - 17,91x_1 + 60,86x_2 + 6,42x_3$	0,8278	0,6852	8,7054	$x_1 = 3,55$ $x_2 = 0,50$ $x_3 = 4,77$	$x_1 = -0,71$ $x_2 = 0,34$ $x_3 = 0,63$
Кількість іноземців, обслуговуваних готельними підприємствами	$y_2 = 2319,63 - 0,16x_1 - 12,56x_2 + 0,08x_3$	0,7979	0,6367	6,87	$x_1 = 1,07$ $x_2 = 2,47$ $x_3 = 1,61$	$x_1 = -0,16$ $x_2 = -1,29$ $x_3 = 0,16$

Джерело: авторська розробка.

тис. осіб, зростання рівня інфляції на 1% – збільшенню на 60,86 тис. осіб, а зростання мінімальної зарплати на 1 грн – збільшенню на 6,42 тис. осіб. Найбільш впливовими факторами (відповідно до обчислених часткових коефіцієнтів еластичності) є зміни середньорічного курсу гривні до долара США та середньомісячної зарплати, які при збільшенні на 1% обумовлюють відповідно зменшення вхідного туристичного потоку на 0,71% (за рахунок зростання курсу гривні) та збільшення на 0,63% (за рахунок зростання середньомісячної зарплати).

На протигагу цьому, економіко-математична модель, що демонструє вплив факторів на кількість іноземців, обслуговуваних готельними підприємствами (y_2), хоч і є адекватною, але засвідчує незначущість зв'язку між змінними, що робить модель непридатною для прогнозування традиційними методами і вказує на наявність інших, більш суттєвих чинників впливу. Єдиним статистично значущим фактором є індекс інфляції, зростання якого на 1% обумовлює зменшення кількості обслугованих готельними підприємствами іноземних туристів на 12,56 тис. осіб, що, найімовірніше, пов'язано із подорожчанням готельних послуг.

Цілоком очевидно, що причини розміщення іноземців у готельних підприємствах хоч і формуються під впливом зовнішніх умов, але залежать від національно-культурних традицій регіону та управлінської політики самих готельних підприємств. Узагальнюючи науково-практичні доробки дослідників [2; 8; 9], зазначимо, що до таких факторів-причин, що логічно впливають на вибір іноземцями засобів розміщення і є джерелами впливу на конкурентоспроможність, належать економічні, соціально-культурні, політичні, технологічні та екологічні чинники (табл. 2).

Економічні чинники включають показники стану зовнішнього та внутрішнього середовища, що відображають формування і задоволення професійних, пізнавальних, соціальних потреб і вражень через використання наявних ресурсів іноземними туристами (чинники зовнішнього середовища) та ефективність маркетингово-управлінської діяльності менеджменту готельних підприємств (чинники внутрішнього середовища).

Соціокультурні чинники відображають національні традиції гостинності, системи охорони здоров'я, історії та культури в контексті наявності відповідних об'єктів ресурсного фонду.

Таблиця 2

Чинники впливу на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств

Чинники	Показник
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – Кількість вищих навчальних закладів (ВНЗ) III–IV рівнів акредитації; – кількість проведених міжнародних конференцій та семінарів; – кількість організацій, які виконують науково-технічні роботи (НТР); – кількість діючих підприємств; – кількість інноваційно-активних підприємств; – кількість готелів та аналогічних засобів розміщення; – кількість друкованих видань; – місткість готелів та аналогічних засобів розміщення; – коефіцієнт використання місткості готелів; – фактичні витрати на 1 номер; – кількість об'єктів роздрібною торгівлі; – обсяг реалізованих послуг з організації харчування
Соціокультурні	<ul style="list-style-type: none"> – Кількість релігійних організацій; – кількість лікарняних закладів; – кількість природних парків; – кількість зоопарків; – кількість музеїв; – кількість театрів; – кількість проведених концертів; – кількість виявлених злочинів
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – Валовий регіональний продукт; – середньорічна кількість населення; – міграційний приріст населення
Технологічні	<ul style="list-style-type: none"> – Доходи від надання готельних послуг; – кількість штатних працівників; – кількість позаштатних працівників
Екологічні	Кількість викидів забруднюючих речовин у атмосферу

Джерело: складено за [2; 8; 9].

Політичні чинники – це сукупність показників, що формують міжнародний імідж держави та ефективність національної політики за критеріями продуктивності регіону та його привабливості та комфортності для проживання постійного населення та міграції.

Технологічні чинники демонструють вплив складових інфраструктури готельних підприємств на їх міжнародну конкурентоспроможність і об'єднують показники, що характеризують диверсифікованість діяльності щодо послуг, що надаються, та їх якість через показники чисельно-компетентісних характеристик обслуговуючого персоналу.

Екологічний чинник демонструє вплив екологічно чистого довкілля на відвідуваність іноземцями вітчизняних готелів.

Вагомість впливу означених чинників на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств у розрізі їх організаційно-правових форм (юридичні та фізичні особи) оцінено за результатами кореляційно-

регресійного аналізу, проведеного на основі даних Державної служби статистики України за 2015 р. у розрізі 25 регіонів (включаючи м. Київ) [6; 7]. Проведений аналіз засвідчив, що значущість зв'язку між показниками та кількістю корельованих чинників різниться за організаційно-правовою формою готельних підприємств (табл. 3). Так, на кількість обслугованих туристів у юридичних осіб вагомий вплив мають 12 чинників, а у фізичних осіб – лише 1. Найчисельнішими серед вагомих є чинники економічного та технологічного характеру. Перші визначають вплив зовнішніх умов, у яких функціонують готельні підприємства, а другі – безпосередньо політику діяльності готельних підприємств.

Основними причинами, що обумовлюють вхідний туристичний потік і розміщення іноземців у готелях з організаційно-правовою формою юридичних осіб, є професійні та пізнавальні інтереси, задоволення естетичних потреб, тобто активність регіонів. Природні умови, комфортність регіону для проживання місцевого населення, розгалуженість мережі закладів охорони здоров'я та релігійних організацій не чинять вагомого лінійного впливу на міжнародну конкурентоспроможність готельних підприємств. Що стосується безпосередньо вибору готелів, то тут важливу роль відіграють місткість готелю, ефективність його менеджменту (наявність інформації про готель, диверсифікація послуг готелю (показник доходів від надання готельних послуг) та якість обслуговування (показник кількості штатних працівників).

Причини розміщення іноземців у готельних підприємствах з організаційно-правовою формою фізичних осіб є стохастичними. Якщо для клієнтів готельних підприємств – юридичних осіб цільові причини їх розміщення вдається позиціонувати з огляду на вагомість впливу відповідних чинників (потреби бізнесового та професійного характеру), то для клієнтів фізичних осіб вплив усіх факторів є однаково низьким. Проте основні чинники, що більшою мірою впливають на розміщення іноземних туристів, є такі ж, як і для юридичних осіб: диференціація послуг готельних підприємств та якість їх надання. Показово, що вагомим чинником впливу для клієнтів цієї групи підприємств є кількість готелів та аналогічних засобів розміщення, а не їх місткість, що, можливо, пов'язане з недостатністю готельних підприємств такого типу чи браком інформації про них у мережі Інтернет.

Аналогічне дослідження, проведене лише для областей України (без урахування м. Києва), у цілому підтвердило попередні результати, але з тими відмінностями, що нівелюється значна різниця між кількістю значущих чинників за організаційно-правовими формами готельних підприємств. Щодо зовнішніх причин, то більшої значущості для готельних підприємств обох організаційно-правових форм набуває кількість проведених міжнародних конференцій та семінарів. Найбільш значущими внутрішніми чинниками залишаються місткість готелів (а для готельних підприємств у організаційно-правовій формі фізичних осіб – кількість готелів та аналогічних засобів розміщення), доходи від надання готельних послуг, вагомими є показники кадрового забезпечення готельних підприємств (табл. 4).

Тіснота зв'язку між кількістю обслугованих готельними підприємствами іноземців та досліджуваними чинниками, 2015 р.

Організаційно-правова форма готельних підприємств	Слабкий зв'язок ($R < 0,6$)	Тісна зв'язку	Середній зв'язок ($0,6 \leq R \leq 0,8$)	Сильний зв'язок ($R > 0,8$)
Юридичні особи	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість природних парків і зоопарків; - викиди забруднюючих речовин у повітря; - кількість музеїв; - кількість лікувальних установ; - кількість релігійних організацій; - середньорічна кількість населення; - кількість інноваційно-активних підприємств; - коефіцієнт використання місткості готелів 	<ul style="list-style-type: none"> - Міграційний приріст населення; - кількість виявлених злочинів; - середньорічна кількість позаштатних працівників готелів; - кількість готелів та аналогічних засобів розміщення; - обсяг витрат на 1 номер; - кількість об'єктів роздрібно торгівлі 	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість діючих підприємств; - кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації; - кількість організацій, які виконують НТР; - кількість проведених міжнародних наукових і науково-практичних конференцій; - кількість друкованих видань; - валовий регіональний продукт на 1 особу; - середньорічна кількість штатних працівників; - доходи від надання готельних послуг; - місткість готелів; - обсяг реалізованих послуг з організації харчування; - кількість театрів; - кількість проведених концертів 	
Фізичні особи	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість природних парків і зоопарків; - викиди забруднюючих речовин у повітря; - кількість музеїв, театрів і проведених концертів; - кількість друкованих видань; - середньорічна кількість населення; - міграційний приріст населення; - кількість виявлених злочинів; - кількість лікувальних установ; - кількість релігійних організацій; - кількість ВНЗ; - кількість організацій, які виконують НТР; - кількість проведених міжнародних наукових і науково-практичних конференцій; - кількість діючих підприємств; - кількість інноваційно активних підприємств; - валовий регіональний продукт на 1 особу; - обсяг витрат на 1 номер; - коефіцієнт використання місткості готелів; - місткість готелів; - кількість об'єктів роздрібно торгівлі; - обсяг реалізованих послуг з організації харчування 	<ul style="list-style-type: none"> - Середньорічна кількість штатних працівників; - середньорічна кількість позаштатних працівників готелів; - кількість готелів та аналогічних засобів розміщення 	<ul style="list-style-type: none"> - Середньорічна кількість штатних працівників; - середньорічна кількість позаштатних працівників готелів; - кількість готелів та аналогічних засобів розміщення 	<p>Доходи від надання готельних послуг</p>

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 4

Тіснота зв'язку між кількістю обслугованих готельними підприємствами іноземців та досліджуваними чинниками, 2015 р. (регіони без м. Києва)

Організаційно-правова форма готельних підприємств	Тіснота зв'язку			Сильний зв'язок ($R > 0,8$)
	Слабкий зв'язок ($R < 0,6$)	Середній зв'язок ($0,6 \leq R \leq 0,8$)	Сильний зв'язок ($R > 0,8$)	
Юридичні особи	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість природних парків і зоопарків; - викиди забруднюючих речовин у повітря; - кількість музеїв і театрів; - кількість проведених концертів; - кількість лікувальних установ; - кількість релігійних організацій; - кількість друкованих видань; - міграційний приріст населення; - валовий регіональний продукт на 1 особу; - коефіцієнт використання місткості готелів 	<ul style="list-style-type: none"> - Середньорічна кількість населення; - кількість виявлених злочинів; - кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації; - кількість організацій, які виконують НТР; - кількість проведених міжнародних наукових і науково-практичних конференцій; - кількість діючих підприємств; - кількість інноваційно активних підприємств; - кількість готелів та аналогічних засобів розміщення; - обсяг витрат на 1 номер; - кількість об'єктів роздрібної торгівлі 	<ul style="list-style-type: none"> - Середньорічна кількість штатних працівників; - середньорічна кількість позаштатних працівників готелів; - доходи від надання готельних послуг; - місткість готелів; - обсяг реалізованих послуг з організації харчування 	
Фізичні особи	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість природних парків і зоопарків; - викиди забруднюючих речовин у повітря; - кількість музеїв; - середньорічна кількість населення; - міграційний приріст населення; - кількість виявлених злочинів; - кількість лікувальних установ; - кількість релігійних організацій; - кількість діючих підприємств; - валовий регіональний продукт на 1 особу; - обсяг витрат на 1 номер; - коефіцієнт використання місткості готелів; - місткість готелів 	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість театрів; - кількість проведених концертів; - кількість друкованих видань; - кількість ВНЗ; - кількість організацій, які виконують НТР; - кількість інноваційно активних підприємств; - середньорічна кількість штатних працівників; - середньорічна кількість позаштатних працівників готелів; - кількість об'єктів роздрібної торгівлі; - обсяг реалізованих послуг з організації харчування 	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість проведених міжнародних наукових і науково-практичних конференцій; - кількість готелів та аналогічних засобів розміщення; - доходи від надання готельних послуг 	

Джерело: авторська розробка.

Цілком очевидно, що на зовнішні чинники готельні підприємства не в змозі впливати взагалі або їх вплив є мізерним у короткостроковому періоді.

Проте, розвиваючи власну конкурентоспроможність, у тому числі й міжнародну, готельні підприємства змінюють внутрішнє середовище, що, своєю чергою, може приводити і до певних зовнішніх трансформацій. На основі виділених найбільш значущих внутрішніх чинників, що впливають на кількість обслугованих іноземних туристів, сформовано багатофакторні моделі залежності міжнародної конкурентоспроможності готельних підприємств різних організаційно-правових форм від місткості готелів і диверсифікації та якості надаваних ними послуг.

Для готельних підприємств з організаційно-правовою формою власності юридичних осіб модель має вигляд:

$$y = 6353,9030 + 0,1744x_1 - 2,9553x_2 + 7,3772x_3 - 216,6330x_4 \quad (1)$$

де y – кількість обслугованих іноземних туристів у готелях та аналогічних засобах розміщення;

x_1 – обсяг доходів від надання готельних послуг;

x_2 – місткість готелів;

x_3 – середньорічна кількість штатних працівників;

x_4 – середньорічна кількість позаштатних працівників.

Критичні значення наведених характеристик якості моделі відповідають 95% імовірності наявності взаємозв'язку між результативною та факторними змінними. Розраховані характеристики якості (коефіцієнт множинної кореляції R , детермінації R^2 , F -критерій, t -статистики) свідчать про адекватність та статистичну значущість побудованої моделі. Їх значення та інтерпретація наведено в табл. 5.

Значення коефіцієнта детермінації (0,9758) відповідно до шкали Чеддока вказує на значну щільність зв'язку між параметрами моделі та дозволяє визнати сформовану модель придатною для практичного використання. Обчислене значення F -критерію більше за його критичне значення, тобто модель є значущою, а вплив коефіцієнта детермінації є суттєвим і не випад-

ковим. Щодо значущості окремих коефіцієнтів регресії за критерієм t -статистики, то між результуючою змінною та змінними 2 і 3 (місткість готелів і середньорічна кількість штатних працівників) зв'язок не є статистично значущими, тобто зміна лише цих показників за умов незмінності інших складових моделі не обумовлює прямолінійних змін числа обслугованих іноземців, і ці показники можна вилючити з моделі.

Основними чинниками забезпечення міжнародної конкурентоспроможності готельних підприємств з організаційно-правовою формою юридичних осіб є диверсифікація і якість послуг, які вони надають. Класично диверсифікація готельних послуг передбачає комплекс заходів цінового та нецінового характеру, спрямованих на впровадження додаткових і допоміжних платних послуг, корисних безплатних послуг. Якість готельної послуги та обслуговування клієнтів визначаються безпосередньо роботою персоналу, що актуалізує питання кадрового забезпечення готельних підприємств.

Можна стверджувати, що, при незмінності інших факторів, збільшення доходів від надання готельних послуг на 1 грн обумовлює збільшення кількості обслуговуваних іноземців на 0,17 особи. Цілком логічно, що додаткове залучення позаштатних працівників (статистично значущий показник), яке відбувається за незмінності інших факторів, не сприяє збільшенню міжнародної конкурентоспроможності готельних підприємств (обумовлює зменшення у 2,16 разу), але є вагомим чинником у комплексі з іншими якісними змінами. Згідно з розрахованими частковими коефіцієнтами еластичності чинник збільшення доходів від надання готельних послуг є більш вагомим, ніж зміни середньорічної кількості позаштатних працівників (1,38 і 0,56 відповідно).

Аналогічні залежності та відповідності справедливі і для готельних підприємств з організаційно-правовою формою фізичних осіб. Стохастичний характер розміщення іноземців у таких готелях дещо погіршує параметри моделі: зменшуються коефіцієнти множинної кореляції та детермінації, але модель є адекватною, лінійною і статистично значущою. Найбільш вагомими чинниками впливу, як і для готелів з організаційно-правовою

Таблиця 5

Характеристика якості та інтерпретація параметрів багатофакторної регресійної моделі впливу факторів на кількість обслуговуваних іноземців у готелях юридичних осіб

Параметр	Значення	Характеристика
Коефіцієнт множинної кореляції R	0,9878	Узагальнений зв'язок між вхідними та вихідною змінними має високу тісноту зв'язку
Коефіцієнт детермінації R^2	0,9758	Зміна вихідної змінної на 97,58% визначається впливом вхідних змінних
F -тест, розрахункове	201,36	$F_{\text{розрахункове}} > F_{\text{критичне}}$, лінійна модель є значущою
F -тест, критичне	2,8614	
$ t$ -тест, критичне	2,1319	$ t_{\text{факт}} > t_{\text{крит}}$ для 1 і 4 факторних змінних, і вони є статистично значущими в моделі
t_1 , фактичне	7,5378	
t_2 , фактичне	-1,0261	
t_3 , фактичне	0,5196	
t_4 , фактичне	-2,5503	

Джерело: авторська розробка.

формою юридичних осіб, є диверсифікація діяльності, що приводить до збільшення доходів від готельних послуг. Кінцевий вигляд моделі такий:

$$y = -549,0151 + 0,0489x_1 - 1,1651x_2 + 13,675x_3 + 93,4096x_4, \quad (2)$$

де y – кількість обслугованих іноземних туристів у готелях та аналогічних засобах розміщення;

x_1 – обсяг доходів від надання готельних послуг;

x_2 – кількість готелів та аналогічних засобів розміщення;

x_3 – середньорічна кількість штатних працівників;

x_4 – середньорічна кількість позаштатних працівників.

На відміну від моделі (1), у дану модель як факторну змінну включено показник кількості готелів та аналогічних засобів розміщення, а не їх місткості, оскільки вплив цього показника виявився більш значущим (див. табл. 3, 4). Однак, як і у моделі (1), ця змінна не є статистично значущою. Параметри адекватності моделі та їх інтерпретація наведено в табл. 6.

до збільшення кількості обслугованих іноземців, для готельних підприємств – фізичних осіб цей чинник є стимулятором, що вказує на резерви в кадровому забезпеченні.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз засвідчив, що міжнародна конкурентоспроможність готельних підприємств формується під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Перші формують загальну картину привабливості держави (регіону) для іноземних туристів, детермінують їх цілі, другі безпосередньо визначають вибір іноземцями готельних підприємств. Вагомими критеріями споживацького вибору є диверсифікованість та якість надання послуг, які, своєю чергою, залежать від способів ведення бізнесу, управлінської та маркетингової політики підприємств. Отримані результати стають вагомим інструментом розробки збалансованої системи розвитку готельних підприємств. ■

Таблиця 6

Характеристика якості та інтерпретація параметрів багатфакторної регресійної моделі впливу факторів на кількість обслугованих іноземців у готелях з організаційно-правовою формою фізичних осіб

Параметр	Значення	Характеристика
Коефіцієнт множинної кореляції R	0,9878	Узагальнений зв'язок між вхідними та вихідною змінними має високу тісноту зв'язку
Коефіцієнт детермінації R^2	0,9758	Зміна вихідної змінної на 97,58% визначається впливом вхідних змінних
F -тест, розрахункове	201,36	$F_{\text{розрахункове}} > F_{\text{критичне}}$, лінійна модель є значущою
F -тест, критичне	2,8614	
$ t$ -тест, критичне	2,1319	$ t_{\text{факт}} > t_{\text{крит}}$ для 1 і 4 факторних змінних, і вони є статистично значущими у моделі
t_1 , фактичне	7,5378	
t_2 , фактичне	-1,0261	
t_3 , фактичне	0,5196	
t_4 , фактичне	-2,5503	

Джерело: авторська розробка.

Можна стверджувати, що збільшення доходів від надання готельних послуг на 1 грн обумовлює збільшення кількості обслугованих іноземців у середньому на 0,05 особи, а збільшення числа позаштатних працівників на 1 особу – збільшення кількості обслугованих іноземців на 93,41 особи. Згідно з розрахованими частковими коефіцієнтами еластичності чинник збільшення доходів від надання готельних послуг є більш вагомим, ніж зміни середньорічної кількості позаштатних працівників (0,81 і 0,41 відповідно). Тобто, за інших рівних умов, при зростанні доходів від надання послуг готелями в організаційно-правовій формі фізичних осіб на 1% число обслугованих іноземців збільшиться в середньому на 0,81%, а при збільшенні кількості позаштатних працівників на 1% число обслугованих іноземців збільшиться в середньому на 0,41%. На відміну від готельних підприємств з організаційно-правовою формою юридичних осіб, для яких збільшення кількості позаштатних працівників не приводить

ЛІТЕРАТУРА

1. Скорына Т. Экспорт услуг гостиничных предприятий Украины: оценка и прогнозирование объема. *Власть и общество (История, теория, практика)*. 2016. № 4 (40). С. 76–82.
2. Маначинська Ю. А. Статистична оцінка ринку готельних послуг України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. II (54). С. 99–109.
3. Блауг М. 100 великих економістів до Кейнса. Санкт-Петербург: Економікус, 2008. 352 с.
4. Портер М. Э. Конкуренция. М.: Изд. Дом «Вильямс», 2005. 608 с.
5. Ансофф И. Стратегическое управление. СПб.: Терра, 2001. 574 с.
6. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 200 с.
7. Україна у цифрах. 2015 р. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 239 с.

8. Косар Н. С. Дослідження розвитку туризму в Україні в умовах кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2 (176). С. 115–126.

9. Траскевич А. Г. Конкурентоспособность санаторно-курортного сегмента туристической индустрии. Минск: Четыре четверти, 2015. 394 с.

REFERENCES

Ansoff, I. *Strategicheskoye upravleniye* [Strategic management]. St. Petersburg: Terra, 2001.

Blaug, M. *100 velikikh ekonomistov do Keynsa* [100 great economists before Keynes]. St. Petersburg: Ekonomikus, 2008.

Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini u 2015 rotsi [Collective accommodation facilities in Ukraine in 2015]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016.

Kosar, N. S. "Doslidzhennia rozvytku turyzmu v Ukraini v umovakh kryzy" [The study of tourism development in Ukraine

in conditions of crisis]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2 (176) (2016): 115-126.

Manachynska, Yu. A. "Statystychna otsinka rynku hotelnykh posluh Ukrainy" [Statistical evaluation of the market of hotel services in Ukraine]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*. Serii: Ekonomichni nauky, no. 2 (54) (2014): 99-109.

Porter, M. E. *Konkurentsya* [Competition]. Moscow: Vilyams, 2005.

Skoryna, T. "Eksport uslug gostinichnykh predpriyatiy Ukrainy: otsenka i prognozirovaniye obema" [Exports of services of hotel enterprises of Ukraine: assessment and volume forecasting]. *Vlast i obshchestvo (Istoriya, teoriya, praktika)*, no. 4 (40) (2016): 76-82.

Traskevich, A. G. *Konkurentosposobnost sanatorno-kurortno-go segmenta turisticheskoy industrii* [The competitiveness of sanatorium-and-Spa segment of the tourist industry]. Minsk: Chetyre chetverti, 2015.

Ukraina u tsyfrakh. 2015 r. [Ukraine in numbers. 2015]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016.